

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia ad Bibliothecarum Scientiam Pertinentia XIII (2015)

ISSN 2081-1861

Agnieszka Maroń

Szkice o współczesnych włoskich czasopismach poświęconych literaturze dziecięcej (włoska literatura dziecięca w II połowie XX wieku)

W połowie XX wieku na Półwyspie Apenińskim pojawiły się pierwsze sygnały zmian i ożywienia w dziedzinie literatury dziecięcej, które nabrały tempa w latach 70. określanych przez badaczy jako *anni cruciali*, „*di svolta*”¹ (lata rozstrzygające, krytyczne, punkt zwrotny)². Lata 50. to okres aktywności twórczej artystów uznawanych dziś we Włoszech za klasyków literatury dla młodego odbiorcy. Bruno Munari w 1949 r. rozpoczął cykl *Libri illegibili* (*Książek nie do czytania*), książek, w których słowa ustąpiły miejsca obrazom i formom przestrzennym, powstającym w wyobraźni czytelnika „odczytującego” książkę z kolorowych kart, na których artysta umieścił tasiemki, ścinki, otwory i nitki. Gianni Rodari w historyjkach o Cebulku (1951), czy Gelsomino (1958) dał się poznać jako twórca niezwykle nowatorski, a Italo Calvino opublikował wtedy zebrane przez siebie *Baśnie włoskie* (1956). Calvino przybliżył włoskim czytelnikom baśnie i opowieści utrwalone w tradycji, Rodari tworzył niesamowite historie na bazie wycinków codzienności, Munari odwoływał się do kreatywności dziecka i pozwalał mu samodzielnie budować fantastyczne światy. Trzej twórcy posiadali odmienne koncepcje książki dziecięcej, ale tym samym ukazywali jej różnorodność i możliwości rozwoju.

W 1962 roku na Wydziale Pedagogicznym Uniwersytetu w Padwie utworzono Settore di Ricerca sulla Lettura e Letteratura Giovanile (Sekcję Badania Czytelnictwa i Literatury Dziecięcej), jednostkę naukowo zajmującą się badaniem czytelnictwa i literatury dla dzieci³. Z kolei w 1963 roku w Bolonii zrodziła się koncepcja Targów Książki dla Dzieci, która została urzeczywistniona w kwietniu następnego roku i od tej pory wpisała się na stałe w panoramę włoskiego rynku książki dla dzieci. Widząc, że mimo wielu zmian literatura dla dzieci we Włoszech

¹ P. Boero, *La sfida della scrittura: un trentennio di autori per l'infanzia*, [w:] *Raccontare ancora. La scrittura e l'editoria per ragazzi*, red. S. Blezza Picherle, Milano 2007, s. 184.

² Wszystkie tłumaczenie w artykule pochodzą od autorki.

³ A. M. Bernardinis, *Storia e struttura del "Settore di Ricerca sulla Pedagogia della Lettura e Letteratura Giovanile" dell'Università di Padova*, *History of Education & Children's Literature* 2006, vol. I, n. 2, 2006, s. 417-428.

jest dystansowana przez produkcję wydawniczą innych krajów, w 1966 roku Rosellina Archinto założyła Emme Edizioni, wydawnictwo, które oferowało najmłodszym czytelnikom książki o wysokich walorach artystycznych. W katalogach Emme Edizioni zaistniały nazwiska pisarzy i ilustratorów znanych w różnych zakątkach świata, tj.: Eric Carle, Leo Lionni, Anno Mitsumasa, Bruno Munari, Maurice Sendak, Tomi Ungerer i in.⁴ Trwająca dwie dekady działalność edytorska Archinto, mimo początkowych trudności, została entuzjastycznie przyjęta przez czytelników i jest dziś uznawana za kolejny „krok milowy” w rozwoju tego segmentu rynku książki. *Anni cruciali* zostały zapoczątkowane niezwykle bogatym w wydarzenia rokiem 1972. W marcu Gianni Rodari poprowadził w Reggio Emilia cykl spotkań z nauczycielami *Incontri con la Fantastica*⁵ (Spotkania z Fantastyką⁶). Rodari starał się pokazać nauczycielom, jak dużą rolę odgrywa w edukacji wyobraźnia i jednocześnie dzielił się swoim wieloletnim doświadczeniem w tworzeniu historii, przekazując wypracowane przez siebie techniki i metody wymyślania opowiadań⁷. Kilka miesięcy później – w sierpniu 1972 roku – w Mediolanie otwarta została „La Libreria dei Ragazzi”⁸ (Księgarnia Dzieci), pierwsza we Włoszech księgarnia specjalistyczna, której oferta oraz wystrój (m.in. ustawienie i wielkość regałów) dostosowane były do potrzeb i możliwości młodego odbiorcy. Kolejnym ważnym wydarzeniem tego roku było ukazanie się monografii Antonio Faeti *Guardare le figure* (Patrząc na obrazy). W rozprawie noszącej podtytuł *Gli illustratori italiani dei libri per l'infanzia* (Włoscy ilustratorzy książek dla dzieci) autor opisał rozwój ilustracji i książki dla dzieci od początków XIX wieku i do tej pory figuruje ona na listach lektur studentów i badaczy literatury.

Po „punkcie zwrotnym” nadszedł czas „złoty” – w latach 80. i 90. na włoskim rynku książki dziecięcej pojawiły się tłumaczenia wielu nowych książek i całych serii wydawniczych, które wzbudzały zainteresowanie oryginalnością tematu i dbałością o formę zewnętrzną⁹. „Boom” zapoczątkowany w latach 80. trwa nadal, co potwierdzają dane dotyczące liczby publikowanych nowych tytułów z segmentu

⁴ R. Archinto, *Perché un libro illustrato per bambini?*, [w:] *Raccontare ancora...*, dz. cyt., s. 251–253.

⁵ G. Rodari, *Grammatica della fantasia. Introduzione all'arte di inventare storie*, San Doriglio della Valle 2010, s. 9–10.

⁶ Rodari termin „fantastyka” zaczerpnął z twórczości jednego z pierwszych romantyków niemieckich – Novalisa, który we *Fragmentach* napisał: *Jeśli mielibyśmy fantastykę, tak jak mamy logikę, sztuka tworzenia (wymyślania)... byłaby wymyślona. Fantastica* była więc dziedziną dedykowaną wyodrębnianiu mechanizmów kierujących wyobraźnią twórcy w procesie tworzenia historii i opisującą całokształt tego zjawiska.

⁷ Dzięki utrwaleniu tych spotkań na taśmie, w 1973 roku ukazała się *Grammatica della fantasia*, która jest ich zredagowanym zapisem. Ta książka to jedyna praca teoretyczna w twórczości Rodariego, jednocześnie uznawana jest za jego najwybitniejsze dzieło.

⁸ Współwłaścicielem i pomysłodawcą utworzenia księgarni był Roberto Denti (1924–2013) pisarz, dziennikarz, działający czynnie na polu promocji literatury.

⁹ S. Blezza Picherle, *È lo stile che fa la differenza*, [w:] *Raccontare ancora...*, dz. cyt., s. 192–193.

literatury dla dzieci: w 1987 roku było ich 952, w 1998 roku już 2063, a w 2013–2201 (najwyższy wynik zanotowano w 2009 roku – 2396 tytułów)¹⁰.

Rys historyczny wydarzeń związanych z literaturą dziecięcą i młodzieżową, jej rynkiem oraz badaniem wszelkich zjawisk związanych z tą problematyką, wskazuje tylko najważniejsze punkty, które determinowały dynamikę wydarzeń w tym sektorze. Znajomość tej „osi czasu” niezbędna jest do przedstawienia włoskich periodyków poświęconych literaturze i książce dla młodego odbiorcy. W niniejszym artykule autorka skoncentruje się na opisie czasopism, które są aktywne na rynku prasy w 2015 roku. Ze względu na obszerność zagadnienia¹¹, w opisie nie zostały uwzględnione tytuły, które z różnych powodów (głównie finansowych) przestały się ukazywać. Najważniejsze wśród nich to:

Schedario (Kartoteka) – w 1953 roku ówczesny prezes IBBY Italia – Enzo Petrini¹² powołał do życia dwumiesięcznik będący organem prasowym Sezione di Letteratura per l’Infanzia e la Gioventù¹³ (Sekcja Literatury dla Dzieci i Młodzieży) w Centro Didattico Nazionale di Studi e Documentazione (Narodowe Centrum Dydaktyki Badań i Dokumentacji) we Florencji. *Schedario* był dodatkiem, do istniejącego już w Centrum innego biuletynu – *Il Centro* (Centrum). Dodatek stworzono jako narzędzie pracy bibliotekarza i nauczyciela, źródło informacji bibliograficznej o książkach dla dzieci, których na rynku było coraz więcej, ale z czasem stał się ważnym medium przekazującym informacje z zakresu kultury dla dzieci (filmu, teatru i telewizji). To właśnie grupa badaczy skupiona wokół dwumiesięcznika przyczyniła się do stworzenia w 1956 roku Nagrody im. Hansa Christiana Andersena – „Nobla” w kategorii literatury dla dzieci i młodzieży przyznawanego rokrocznie przez IBBY¹⁴. Ostatni numer periodyku ukazał się w grudniu 1998 roku.

Specchio del libro per ragazzi (Lustro książki dziecięcej) – pomysłodawcą dwumiesięcznika był krytyk i poeta Ignazio Drago¹⁵. Pierwszy numer periodyku ukazał się w 1960 roku, dwa lata później Drago zainicjował działanie stowarzyszenia „Amici del libro per ragazzi” (Przyjaciele książki dziecięcej) i połączył działanie czasopisma z utworzonym na uniwersytecie w Padwie Settore di Ricerca sulla Lettura e Letteratura Giovanile. Wydawanie periodyku zakończono w 1981 roku¹⁶.

¹⁰ D. Bartolini, R. Pontegobbi, *Rapporto sull’editoria per ragazzi*, „LiBeR” 2014, nr 104, s. 44.

¹¹ Zagadnienia dotyczące periodyków poświęconych literaturze dziecięcej nie zostały do tej pory całościowo omówione we włoskim piśmiennictwie naukowym. Informacje o większości periodyków pojawiają się tylko w formie fragmentarycznej w niektórych opracowaniach dotyczących historii literatury dziecięcej.

¹² Enzo Petrini (1916–) – wykładowca akademicki, autor książek dla dzieci i rozpraw z zakresu historii i krytyki literatury dziecięcej, prezes IBBY International w latach 1958–1960.

¹³ S. Fava, *Percorsi critici di letteratura per l’infanzia tra le due guerre*, Milano 2004, s. 325.

¹⁴ P. Boero, C. de Luca, *La letteratura per l’infanzia*, Roma-Bari 2006, s. 241.

¹⁵ Ignazio Drago (1902–1991) – poeta, nauczyciel i krytyk literacki (wielokrotnie odrzucał propozycje wykładania na uczelniach wyższych).

¹⁶ T. Bressan, *La critica*, [w:] *Dove va la letteratura giovanile?*, red. S. Blezza, L. Sossi, Triest 1987, s. 33–40.

Sfogliolibro. La biblioteca dei ragazzi (Przegląd książkowy. Biblioteka dla dzieci) – dwumiesięcznik zainicjowany w 1988 roku przez specjalizujące się w bibliografii i bibliotekarstwie wydawnictwo Editrice Bibliografica. Jego pierwszą redaktorką była Maria L'Abbate Widdman działająca aktywnie na polu promocji literatury dla najmłodszych. Od 1996 roku tytuł ukazywał się już tylko trzy razy w roku, jako dodatek do czasopisma *Biblioteche oggi* (Biblioteki dzisiaj). Ze względów finansowych zawieszono wydawanie *Sfogliolibro* od 2012 roku¹⁷.

Współczesne włoskie periodyki o literaturze dziecięcej

Zainicjowany w 1953 roku *Schedario* był pierwszym włoskim periodykiem poruszającym kwestie związane z literaturą i książką dla dzieci i młodzieży, dziś jednak w znacznej mierze jest już zapomniany. W niniejszym tekście przedstawione zostaną tytuły funkcjonujące obecnie na rynku w kolejności chronologicznej ich powstawania: *LG Argomenti* (1965), *Pagine Giovani* (1977), *Andersen* (1982), *LiBeR* (1988), *Il Pepe verde* (1999) i najnowszy – *Hamelin* (2001)

LG Argomenti

W 1963 roku z inicjatywy Giuseppe Piersantelli'ego¹⁸, dyrektora sieci bibliotek miejskich w Genui, grupa badaczy związanych z Centro Didattico Nazionale di Studie Documentazione z Florencji oraz włoską sekcją IBBY, działającą wtedy przy uniwersytecie w Padwie, utworzyła w Genui Centro Studi di Letteratura Giovanile¹⁹ (Centrum Badań nad Literaturą Dziecięcą). Jednym z założeń grupy było powołanie do życia pierwszej we Włoszech biblioteki dla dzieci na wzór Internationale Jugendbibliothek utworzonej w 1949 roku w Monachium. Biblioteca Internazionale per Ragazzi „Edmondo De Amicis” (Międzynarodowa Biblioteka dla Dzieci, nazwana w skrócie „DeA”) powstała w 1971 roku i obecnie jej organem jest czasopismo *LG Argomenti*. Początki tego periodyku sięgają 1965 roku, kiedy – ponownie za sprawą Giuseppe Piersantelli'ego – pojawił się *Il Minuzzolo* (kawalek, okruczek). Tytuł kwartalnika odnosił się do jego niewielkiego formatu i objętości, która wprawdzie się zmieniała, ale 90% numerów składało się z zaledwie 2–3 kart wypełnionych krótkimi artykułami²⁰.

¹⁷ M. Belotti, *Editoriale*, „Sfogliolibro. La biblioteca dei ragazzi. Supplemento di Biblioteche oggi” 2012, nr 12, s. 2.

¹⁸ Giuseppe Piersantelli (1907–1973) – z wykształcenia prawnik i filolog, od 1928 roku związany z bibliotekami i bibliotekarstwem; czynnie uczestniczył w pracach nad rekonstrukcją systemu bibliotecznego w Genui. Autor opracowań monograficznych i podręczników bibliotekarstwa, dwukrotnie odznaczony złotym medalem za zasługi dla kultury i edukacji.

¹⁹ M. Cassini, *Un orco in biblioteca...*, rozm. przepr. F. Langella, „Il nuovo schedario”, [online:] <http://www.marinocassini.it/salottoLangella.htm> [dostęp: 10.05.2015].

²⁰ M. Cassini, „La mia biblioteca nel blu dipinto di blu”, rozm. przepr. F. Rotondo, „La Stampa. Tutto Libri” 2011, nr 1758, s. 11.

Komitet redakcyjny, w skład którego wchodził m.in. Marino Cassini, Giorgio Bini, Pino Boero, traktował czasopismo jako *eklektyczną strukturę, potpourri z idei*²¹. Dlatego też zamieszczane artykuły nie zawsze w bezpośredni sposób dotyczyły literatury dziecięcej, czasem związek ten był ledwie widoczny, a niekiedy były to rozprawy na tematy zupełnie odległe, obce, które jednak można było powiązać z literaturą i czytelnictwem. W 1977 roku przy zachowaniu częstotliwości ukazywania się, nastąpiła całkowita zmiana formatu – dawny „okruch” stał się pełnowymiarowym periodykiem z nową nazwą. Redakcja świadomie nazwała nową odsłonę pisma *LG Argomenti* – po rozwinięciu: *Letteratura Giovanile*²² *Argomenti* (Literatura dla dzieci. Zagadnienia) – aby podkreślić interdyscyplinarność spojrzenia na literaturę dla dzieci i młodzieży oraz uniknąć wąskiej interpretacji tego zagadnienia, czego odzwierciedleniem byłby tytuł *Argomenti di letteratura giovanile*²³ (Zagadnienia literatury dla dzieci).

Na przestrzeni lat na łamach *LG Argomenti* wypowiadali się wybitni badacze literatury, pedagodzy, bibliotekarze a także sami twórcy – pisarze i ilustratorzy. Byli wśród nich m.in.: Francesca Archinto, Roberto Denti, Ermanno Detti, Antonio Faeti, Katsumi Komagata, Rita, Valentino Merletti i in. Krąg badaczy związany z periodykiem wyznaczył nowe trendy w sposobie opisu i krytyce literatury dla dzieci i młodzieży. Autorzy artykułów starali się wyjść poza ramy pedagogiki, odrzucić zbędne moralizatorstwo, a przedmiotem opisu czynili już nie tylko tekst literacki, ale także ilustracje i całą formę zewnętrzną książki.

Tematyka poruszana w artykułach – zgodnie z ideą interdyscyplinarności, która została „wpisana” w tytuł – oscylowała od tekstów o charakterze historyczno-literackim ukazujących znaczenie i ponadczasowość *Pinokia* Carlo Collodiego, czy *Serca* Edmunda de Amicis’a, przez opisywanie nowych tendencji na rynku książki, w świecie filmu i telewizji, do konkretnych propozycji pracy z młodym czytelnikiem, które mogły być wykorzystane w szkole i bibliotece. Redakcja nie wydzieliała w strukturze czasopisma działów. Artykuły tworzyły zrąb główny numeru, a jedyne powtarzalnymi elementami w budowie periodyku były rubryki z recenzjami: *Segnalazioni* (recenzje książek), *Occhio alle collane* (cykli i serii), *Scaffale saggi* (książek naukowych i popularnonaukowych).

Ukazywały się także zeszyty o charakterze monograficznym poświęcone wybitnym twórcom, którzy odcisnęli piętno na rozwoju nie tylko literatury dziecięcej i młodzieżowej, ale całej kultury. Pierwszy taki zeszyt przygotowano jeszcze przed zmianą nazwy na *LG Argomenti*. W 1974 roku specjalny numer *Il Minuzzolo* poświęcono twórczości Gianni’ego Rodari. Bohaterami kolejnych byli m.in.: Walt Disney

²¹ M. Cassini: *Un orco in biblioteca...*, dz. cyt.

²² Termin *letteratura giovanile* wprowadził do piśmiennictwa włoskiego i rozpowszechnił twórca *Schedario*, Enzo Petrini. Podstawową zaletą tego określenia jest objęcie swoim zasięgiem niejako całego okresu dzieciństwa i dojrzewania. *Giovanile* oznacza młodzieżowy, ale także młodzieńczy i w tym znaczeniu włączono go do konstrukcji *letteratura giovanile*.

²³ M. Cassini: *Un orco in biblioteca...*, dz. cyt.

(1987), Beatrice Solinas Donghi (1993), Vojtěch Kubašta (2012). W 1980 roku redakcja została nagrodzona na Międzynarodowym Festiwalu Humoru w Bordigerze za zeszyt *LG Argomenti* w całości poświęcony humorowi w literaturze dziecięcej. W latach 1981–1983 na rynku obecny był dodatek do pisma nazwany „zeszytem” – *Quaderno di LG Argomenti*. Każdy z czterech numerów, które przygotowała wtedy redakcja, był poświęcony w całości jednemu zagadnieniu. Znalazły się wśród nich: *Circles of the world* (Kręgi świata), *La fantascienza* (Fantastyka), *La fiaba* (Baśń) i *La poesia* (Poezja).

Przez wiele lat nie ulegała zmianie forma zewnętrzna czasopisma. Były to zeszyty o wysokości grzbietu 24 cm, w których kolor wykorzystywano jedynie na okładce i to w ograniczonym zakresie, tylko jako jednobarwne tło dla grafiki umieszczonej pod nazwą magazynu. Ilustracje wewnątrz numeru (których nie było wiele) były monochromatyczne. W niewielkim stopniu zmieniała się także częstotliwość ukazywania się pisma. Obecnie *LG Argomenti* jest kwartalnikiem, podobnie jak kiedyś *Il Minuzzolo*. Jedynie w latach 1983–1991 pismo było dwumiesięcznikiem.

W 2013 roku ukazały się tylko dwa zeszyty, numer pierwszy, a następnie potrójny – skumulowany – zeszyt zamykający dotychczasowy dorobek czasopisma. Komitet redakcyjny, kierowany przez dyrektora DeA – Francesco Langellę, zdecydował o rozpoczęciu nowej epoki w historii *LG Argomenti*. W roku 2014 – jubileuszowym dla periodyku, bo pięćdziesiątym – czasopismo ukazało się w odświeżonej i bardziej przyjaznej formie graficznej. Zmieniono logotyp tytułu, na okładce umieszczono dodatek: *La rivista della Biblioteca per ragazzi De Amicis dedicata alla Letteratura Giovanile e all'infanzia* (Czasopismo Biblioteki dla Dzieci De Amicis poświęcone literaturze dla dzieci i dzieciństwu), podkreślający związki z biblioteką w Genui oraz wskazujący potencjalnym czytelnikom problematykę, której dotyczy pismo. Wyjściem naprzeciw potrzebom i oczekiwaniom współczesnego czytelnika było zastosowanie kolorowych ilustracji na okładce oraz wewnątrz numeru. Największą zmianą było dołączenie do tradycyjnej, papierowej wersji, jej cyfrowego odpowiednika przeznaczonego na czytniki Kindle oraz w formacie „epub”. *LG Argomenti* w wersji papierowej dystrybuowane jest w sieci księgarskiej w cenie 8 euro (w prenumeracie cena jest nieco niższa), podczas, gdy jego cyfrowa wersja jest dokładnie połowę tańsza – kosztuje 4 euro. Redakcja zdecydowała także, że poza czterema numerami czasopisma, które każdego roku będą dostępne równoległe w wersji tradycyjnej i elektronicznej, ukazywać się będą dwa numery specjalne, przygotowywane tylko w wersji cyfrowej. W pierwszych dwóch numerach, które opublikowano w nowej szacie graficznej, poruszano między innymi problematykę komiksów, filmów dla młodych oraz gier komputerowych, co pozwala przypuszczać, że redakcja wychodzi naprzeciw oczekiwaniom odbiorców, także poprzez dobór najbardziej aktualnej tematyki.

Pagine Giovani

W grudniu 1976 roku zawiązano w Rzymie stowarzyszenie Gruppo di Servizio per la Letteratura Giovanile – GSLG (Grupa Robocza Literatury Dziecięcej). Pod kierunkiem Ruggero Y. Quintavalle'a²⁴ połączyli swe siły bibliotekarze, nauczyciele, rodzice, krytycy, naukowcy i pisarze, których sercu bliskie były zagadnienia literatury dziecięcej. Członkowie stowarzyszenia określili główne cele jego działalności. Znalazły się wśród nich: dążenie do obecności pisarzy w bibliotekach i szkołach, aby pokazać młodym, że „literatura żyje”; animacja czytelnictwa poprzez różne formy aktywności; promocja studiów i badań nad literaturą dziecięcą, organizowanie konferencji i seminariów o zasięgu lokalnym, krajowym i międzynarodowym oraz informowanie o problemach literatury dziecięcej i uwrażliwianie na nią, poprzez wydawanie kwartalnika *Pagine Giovani* (Młode strony)²⁵.

Pagine Giovani były od numeru „0” (zero), który ukazał się w 1977 roku, pomyslane jako biuletyn informacyjny dla członków stowarzyszenia. Rozsyłano go drogą pocztową osobom, które opłaciły składki członkowskie. Obecnie periodyk zaprenumerować mogą także osoby nie będące członkami GSLG.

Warto zauważyć, że w czasie swojej niemal czterdziestoletniej działalności stowarzyszenie zapoczątkowało szereg inicjatyw, które wpływały na kształtowanie się wizerunku literatury dziecięcej w świadomości społecznej. Obecna prezes GSLG – Claudia Camicia – w czasie wystąpienia na konferencji poświęconej kontaktom młodych czytelników z książką, zorganizowanej we włoskim parlamencie w 2008 roku przypominała o: utworzeniu nagrody dla najlepszego włoskiego czasopisma dla dzieci, organizowanych konferencjach w ramach targów małych i średnich wydawców „Più libri più liberi” oraz o powołaniu do życia Biblioteki Autorów przy Bibliotece Papieskiego Uniwersytetu Salezjańskiego w Rzymie. Koncepcję Biblioteki Autorów, w której mają zostać zgromadzone dzieła wszystkich twórców GSLG (w 2010 roku było ich 135)²⁶, stworzył wieloletni prezes stowarzyszenia – Domenico Volpi²⁷. Instytucja ta ma umożliwić dokumentowanie produkcji wydawniczej przeznaczonej dla młodego odbiorcy, udostępniać badaczom i wszystkim

²⁴ Ruggero Y. Quintavalle (1918–2003) – dziennikarz, pisarz i działacz kulturalny. Kierował redakcjami wielu czasopism dla dzieci, tworzył scenariusze popularnych programów telewizyjnych dla najmłodszych, podejmował szereg inicjatyw mających na celu promocję literatury i czytelnictwa.

²⁵ C. Camicia, [b.t.], [online:] http://www.parlamento.it/documenti/repository/commissioni/bicamerale/infanzia/290108/290108_CAMICIA%20.pdf [dostęp: 10.05.2015].

²⁶ *Elenco Autori GSLG*, [online:] <http://www.gruppoletteraturagiovanile.it/documenti/2010/2010-06-24-ateneo-salesiano-elenco-autori.gslg.doc> [dostęp: 10.05.2015].

²⁷ Domenico Volpi (1925–) – pisarz, dziennikarz, publicysta. W latach 1948–1966 redaktor naczelny tygodnika dla dzieci „Il Vittorioso”, z którym związani byli w tym czasie najwybitniejsi twórcy dla dzieci, co przyczyniło się do powstania „włoskiej szkoły komiksu”. Założyciel i członek wielu stowarzyszeń i związków działających na polu kultury dla najmłodszych (stworzył Stowarzyszenie Wydawców Prasy Edukacyjnej dla Dzieci). Współpracuje nadal aktywnie z mediami tradycyjnymi (prasa, radio, telewizja) oraz internetowymi (m.in. prowadzi blog).

zainteresowanym materiałów źródłowych oraz być w przyszłości punktem odniesienia dla konferencji i spotkań naukowych odbywających się w stolicy Włoch.

Biuletyn stowarzyszenia, *Pagine Giovani*, rozwijał się niezwykle dynamicznie. Jego pierwsze numery liczyły 12 stron, kolejne 24, w latach 90. XX wieku było to już 52 strony. Redakcja od początku założyła swego rodzaju oszczędność formy wizualnej, ograniczając się do wydawania periodyku w wersji czarno-białej, bez nadmiernych „ambicji graficznych”, skupiając się na zwięzłości i przejrzystości²⁸. Autorem komiksowych grafik oraz ilustracji umieszczanych na okładce i towarzyszących artykułom jest wiceprezes GSLG Renato Ciavola, ilustrator i pisarz.

Poprzez wydawanie czasopisma stowarzyszenie realizuje przede wszystkim cele informacyjne i edukacyjne. Dlatego też większość zamieszczanych materiałów (artykułów, rozpraw, sprawozdań) redagowana jest w taki sposób, aby pomagały osobom odpowiedzialnym za edukację i szkolnictwo w dokształcaniu nauczycieli i bibliotekarzy²⁹. Regularnie publikowane są recenzje literatury dziecięcej i młodzieżowej, książek przydatnych w pracy nauczyciela oraz relacje z działalności stowarzyszenia.

W latach 90. na łamach czasopisma pojawiły się „Dossier Tematici” monograficzne dodatki poświęcone najbardziej aktualnym problemom związanym z edukacją (nie tylko czytelniczą) młodych ludzi lub zawierające referaty z konferencji naukowych organizowanych przez GSLG. Pierwsze dodatki dotyczyły: ekranizacji literatury dziecięcej i młodzieżowej, czasopism dla dzieci, poezji czy fantastyki. W ostatnich latach „Dossier” najczęściej gromadzi materiały konferencyjne, ale redakcja przygotowywała także tematyczne dodatki, które dotyczyły m.in.: dysleksji, komiksów i kryminałów dla dzieci, multikulturowości.

Periodyk *Pagine Giovani*, mimo że jest obecnie dostępny w prenumeracie dla wszystkich zainteresowanych, zdaje się odgrywać mniejszą rolę w segmencie czasopism poświęconych książce i literaturze dla młodych, niż pozostałe tytuły obecne na rynku. Być może wynika to z jego silnych związków ze stowarzyszeniem i pierwotną formą dystrybucji, a może mieć na to wpływ także uboga szata graficzna, która sprawia, że czasopismo sprawia wrażenie nieco archaicznego.

Andersen

Gualtiero Schiaffino³⁰ – ilustrator, znany ze swych satyrycznych rysunków oraz Feruccio Giromini³¹ – dziennikarz i krytyk sztuki – założyli na początku

²⁸ C. Camicia, *Trent'anni di „Pagine Giovani”*, „Pagine Giovani” 2007, nr I-III (131), s. 3.

²⁹ D. Volpi, „Il Gruppo di Servizio per la Letteratura Giovanile”. *Animazione culturale per la lettura e per il libro*, „Proposte Educativa” 1992, nr 3, s. 50.

³⁰ Gualtiero Schiaffino (1943–2007) – publicysta, ilustrator, pisarz, satyryk, zdobył największą popularność jako autor humorystycznych winiet w wielu czasopismach.

³¹ Feruccio Giromini (1954–) – dziennikarz, historyk i krytyk sztuki, ilustrator, scenarzysta, fotograf i reżyser telewizyjny. Specjalizuje się w krytyce obrazu i komunikacji wizualnej.

lat 80. XX wieku wydawnictwo Feguagiskia' Studios. W 1981 roku zdecydowali, że w oficynie tej ukazywać się będzie periodyk poświęcony kulturze dla dzieci. W następnym roku ukazał się pierwszy numer miesięcznika *Andersen. Libri&Idee Scuola&Biblioteca* (Andersen. Książki i Idee. Szkoła i Biblioteka). Pojawił się na włoskim rynku w momencie, gdy książka dziecięca i jej krytyka uwalniała się spod wpływu nauk pedagogicznych, zyskując należne sobie miejsce – obiektu funkcjonującego w przestrzeni kultury i sztuki. Był to czas wielkiego poruszenia na rynku literatury dla młodego czytelnika i tym światem interesowali się już nie tylko bibliotekarze, nauczyciele i krytycy. Informacji o książce dziecięcej potrzebowali także rodzice młodych czytelników, często osoby, które przypadkowo zetknęły się z tą dziedziną. *Andersen* wychodził im naprzeciw: redakcja przygotowując co miesiąc nowy numer, miała możliwość przekazywania najświeższych wiadomości, reagowania na zmieniającą się dynamicznie ofertę wydawniczą, a także informowania czytelników o wydarzeniach związanych z książką i literaturą³².

Rocznie ukazuje się 10 numerów czasopisma (9 miesięcznych i podwójny wakacyjny) oraz zeszyt specjalny *Annuario di Andersen* (Rocznik Andersena) zawierający informacje o najważniejszych wydarzeniach całego roku oraz firmach i osobach działających w sektorze książki dla dzieci. Redakcja periodyku podkreśla, że jest to jedyny miesięcznik poświęcony tej problematyce, który ponadto jest niezależny (nie jest związany z żadną instytucją).

W strukturze czasopisma można wyodrębnić trzy działy. W pierwszym gromadzone są artykuły opisujące różne przejawy kultury dla dzieci: aktualne tendencje i wydarzenia na rynku książki, promocję czytelnictwa, literaturę dla dzieci w kontekście historycznym, a także omawiające zagadnienia związane z ilustracją, edukacją i kształtowaniem wyobraźni. Część druga spełnia funkcję informatora o zasięgu krajowym i międzynarodowym, który poprzez krótkie teksty, przekazuje wiadomości o wystawach, targach, konkursach, konferencjach, szkoleniach, spotkaniach i innych inicjatywach związanych z kulturą dla dzieci. Ostatni bardzo obszerny dział to *Vetrina*, zawierający informacje o nowościach oraz krytyczne recenzje książek dla młodego czytelnika. W ciągu roku redakcja zamieszcza prawie 300 szczegółowych recenzji oraz informuje swoich czytelników o ukazaniu się ponad 450 nowych tytułów³³.

Andersen od początku swego istnienia wydawany był z dużą dbałością o szatę graficzną. Czasopismo zbliżone do formatu A4 z kolorową okładką i wnętrzem wypełnionym różnobarwnymi ilustracjami, pod względem edytorskim znacznie bliższe jest kolorowym magazynom hobbystycznym niż periodykom naukowym. Redakcja przyciąga uwagę czytelników zamieszczając na okładce ilustracje

³² A. Roveda, *Osservatorio Andersen*, „Strade Magazine” 2013, nr 4, [online:] <http://strademagazine.it/2013/03/21/osservatorio-andersen/> [dostęp: 10.05.2015].

³³ A. Roveda, *Le panorama de la littérature de jeunesse en Italie aujourd'hui*, [online:] http://www.anselmoroveda.com/COLLOQUE_3_DEC_2009_Roveda_MARSEILLE.pdf [dostęp: 10.05.2015].

autorstwa wybitnych ilustratorów książek dla dzieci z całego świata. Każda okładka tworzona jest przez innego twórcę, którego biografia i życiorys artystyczny przedstawiany jest potem na łamach czasopisma w rubryce *Illustratore di copertina* (Twórca/ilustrator okładki).

W 2011 roku, kiedy redakcja periodyku świętowała trzydziestolecie obecności na rynku, zdecydowano o unowocześnieniu formy graficznej czasopisma i dopasowaniu do potrzeb czytelników XXI wieku. Z okładki zniknął podtytuł *Książki i Idee Szkoła i Biblioteka*, a w jego miejsce pojawiła się informacja, że *Andersen* to *Mensile di letteratura e illustrazione per il mondo dell'infanzia* (Miesięcznik o literaturze i ilustracji w kręgu dzieciństwa). Tym samym redakcja podkreśliła wieloadresowość periodyku, już nie kierując go bezpośrednio do szkół i bibliotek, ale do wszystkich zainteresowanych światem dziecka i dzieciństwem. Niezmienna pozostała forma dystrybucji, czasopismo jest dostępne jedynie w prenumeracie (koszt roczny to 69 euro), nie ukazuje się także w wersji cyfrowej.

Czasopismo *Andersen* pozostaje w ścisłym związku z nagrodą o tej samej nazwie, ustanowionej przez twórców periodyku także w 1982 roku. *Il Premio Andersen*, nagroda nazywana *Oskarem włoskiej literatury dziecięcej* przyznawana jest przez jury, złożone z członków redakcji czasopisma oraz przedstawicieli *Libreria di Ragazzi* z Mediolanu. Spośród wszystkich tytułów skierowanych do dzieci i młodzieży, które ukazały się w poprzedzającym roku, jurorzy poszukują najciekawszych, najbardziej nowatorskich i innowacyjnych. Nagroda przyznawana jest autorom, ilustratorom, wydawcom oraz instytucjom promującym czytelnictwo. Od 2014 roku oprócz nagrody dla najlepszej książki ilustrowanej, popularno-naukowej, książki artystycznej oraz najlepszego komiksu, przyznawana jest także nagroda dla najlepszej książki cyfrowej.

Liber

W 1987 roku w Campi Bisenzio, niewielkiej miejscowości w Toskanii, zainaugurowano działalność nowej biblioteki dla dzieci i młodzieży – *Biblioteca Gianni Rodari*. Nowa placówka miała być nie tylko instytucją „szytą na miarę” młodego użytkownika, dając mu możliwość kontaktu z książką i innymi przejawami kultury w komfortowych dla niego warunkach, ale miała za zadanie połączenie tradycyjnej dla biblioteki funkcji udostępniania zbiorów z gromadzeniem, opracowywaniem i rozpowszechnianiem informacji o nich³⁴. Realizacji tego zadania ma służyć jednoznacznie określona polityka gromadzenia zbiorów: do biblioteki kupowana jest całość produkcji wydawniczej skierowanej do dzieci i młodzieży dostępna w dystrybucji krajowej. Książki służą nie tylko czytelnikom, ale są materiałem źródłowym wykorzystywanym do tworzenia bazy *LiBeR Database*. Jest to baza bibliograficzna,

³⁴ *Storia del servizio bibliotecario*, [online:] <http://www.comune.campi-bisenzio.fi.it/flex/cm/pages/ServeBLOB.php/L/IT/IDPagina/1500> [dostęp: 10.05.2015].

która gromadzi i udostępnia informacje o literaturze dla młodego czytelnika. Baza od 2006 roku jest dostępna w Internecie.

Dwaj bibliotekarze z Campio Bisenzio-Domenico Bartolini i Roberto Pontegobbi – mając dostęp do zbiorów gromadzonych w Bibliotece Gianni Rodari oraz do *LiBeR Database*, postanowili stworzyć czasopismo przybliżające bibliotekarzom świat literatury dziecięcej. W czerwcu 1988 roku ukazał się pierwszy numer kwartalnika *LiBeR. Libri per Bambini e Ragazzi* (Książki dla Dzieci i Młodzieży) będący obecnie punktem odniesienia i cennym źródłem informacji dla wielu bibliotekarzy i badaczy literatury dziecięcej.

Z czasopismem związanych jest wielu badaczy literatury reprezentujących różne ośrodki badawcze z całego kraju oraz przedstawiciele ośrodków zagranicznych. W komitecie naukowym znajdują się m.in.: Emy Beseghi i Roberto Farnè (Uniwersytet w Bolonii), Stefano Calabrese (Uniwersytet w Reggio Emilia), Franco Cambi, Mauro Guerrini (Uniwersytet we Florencji), Michele Rak (Uniwersytet w Sienie), a także Dieter Richter (Uniwersytet w Bremie, Niemcy) i Jack Zipes (Uniwersytet w Minneapolis, Stany Zjednoczone). Na łamach *LiBeR* publikowali także: Roberto Denti, Antonio Faeti, Bianca Pitzorno, Rita Valentino Merletti i wielu innych badaczy i krytyków literatury dziecięcej.

Redakcja grupuje otrzymane materiały w czterech działach. Każdy numer otwiera *Zoom editoria*, w którym współpracujący z czasopismem specjaliści przedstawiają najciekawsze tytuły spośród nowości wydawniczych. Centralne miejsce w strukturze pisma zajmują wywiady, omówienia sondaży i badań, artykuły przybliżające nowe zjawiska, tytuły i postaci na polu literatury i kultury dziecięcej. Ostatnie dwa działy to: *Segnali di letture* poświęcone inicjatywom i instytucjom promującym czytelnictwo oraz *Rubriche* informujące o nowych publikacjach naukowych i popularnonaukowych, które mogą być przydatne w pracy bibliotekarzy, nauczycieli i innych osób z sektora kultury dla dzieci.

Każdego roku zespół redakcyjny na podstawie danych zgromadzonych w bazie *LiBeR* przygotowuje roczny raport podsumowujący wydarzenia poprzednich 12 miesięcy. *Rapporto* składa się z dwóch części. Pierwsza z nich, opisująca wyniki sondaży na najczęściej wypożyczaną książkę w bibliotece oraz na najlepiej sprzedającą się książkę, publikowana jest każdego roku w drugim numerze, ukazującym się równoległe z Międzynarodowymi Targami Książki dla Dzieci w Bolonii. Drugą część - *Produzione editoriale* (Produkcja wydawnicza) - czytelnicy otrzymują do rąk wraz z numerem czwartym, jako zamknięcie roku. Roberto Pontegobbi i Domenico Bartolini przedstawiają i omawiają dane statystyczne dotyczące produkcji wydawniczej zgromadzone w *LiBeR Database*, m.in.: liczba nowych tytułów, wznowień, tłumaczeń, nowych wydawnictw.

Spółka Idest, utworzona w 1996 roku przez gminę Campo Bisenzio do zarządzania działalnością związaną z bazą danych i czasopismem, nawiązała z Centralną Biblioteką Narodową we Florencji współpracę mającą na celu wspólne tworzenie bibliografii literatury dziecięcej. W 2005 roku po raz pierwszy roku Idest

opublikowała *Bibliografia nazionale dei libri per ragazzi – BN/R* (Bibliografia narodowa literatury dziecięcej), która najpierw ukazywała się jako samodzielny kwartalnik, a następnie jako dodatek do czasopisma. *BN/R* zawierała numerowane w obrębie roku opisy bibliograficzne zgodne z International Standard Bibliographic Description (ISBD) wzbogacone o symbole Klasyfikacji Dziesiętnej Deweya oraz elementy opisu książek sporządzane w redakcji *LiBeR*: abstrakt, kategoria wiekowa oraz gwiazdki. System oceniania każdej książki włączanej do *LiBeR Database* jest pięciostopniowy: 5 gwiazdek oznacza książkę, której nie należy przegapić, 4 – bardzo interesującą, 3 – wartą zainteresowania, 2 – w niewielkim stopniu interesującą. Po książkę z jedną gwiazdkę nie warto sięgać. Poza ocenianiem książek pod względem wartości literackich i artystycznych, redakcja podjęła się także przyporządkowania publikacjom kategorii wiekowych potencjalnych czytelników. System ten, choć subiektywny i w pewnym stopniu dyskusyjny, jest doceniany przez czytelników czasopisma, którym daje wstępne rozeznanie i ułatwia podejmowanie decyzji. W 2012 roku Centralna Biblioteka Narodowa, powołując się na trudną sytuację finansową, zrezygnowała ze współpracy z Idest i wydawania *BN/R*. Ze względu na liczne głosy czytelników i badaczy, którzy wypowiadali się krytycznie na temat tej decyzji, redakcja *LiBeR* postanowiła kontynuować prace bibliograficzne poprzez publikowanie dodatku do czasopisma *Schede Novità*. Dodatek ukazuje się w systemie kwartalnym, zawiera opisy bibliograficzne wraz z abstraktem, kategorią wiekową i oceną książek, uporządkowane alfabetycznie w 21 rozdziałach odpowiadającym gatunkom (książka obrazkowa, książki zabawki, poezja i dramat itd.). *Schede Novità* wzbogacone są także o trzy indeksy: autorski, tytułowy i serii. Jest to więc kompletne źródło informacji o literaturze dziecięcej, które może być wykorzystywane nie tylko w praktyce bibliotekarskiej, ale także jako materiał badawczy dla naukowców.

Redakcja *LiBeR* regularnie odświeża layout czasopisma. Mimo realizowania zadań o charakterze stricte naukowym, tj. publikowanie bibliografii, rocznych raportów i tekstów o charakterze naukowym, czasopismo wizualnie bliskie jest kolorowym magazynom. Może być tak postrzegane ze względu na atrakcyjną szatę graficzną i przystępność: artykuły o objętości nie większej niż 5–6 stron (najczęściej są to 2–3 strony) umieszczane są w kolumnach, są bogato ilustrowane grafikami i zdjęciami. Informacje o afiliacjach wszystkich autorów umieszczane są w stopce redakcyjnej, więc czytelnik nie rozpoznając autora, nie „przestraszy się”, że czyta właśnie tekst uznanego badacza literatury dziecięcej z tytułem profesora.

II Pepeverde

Kiedy we wrześniu 1999 roku ukazał się pierwszy numer kwartalnika *Il Pe-peverde. Rivista di letture e letterature per ragazzi* (Zielony Pieprz. Magazyn

o czytelnictwie i literaturze dziecięcej) Ermanno Detti³⁵, będący głównym inicjatorem jego powstania, w artykule wstępnym pisał, że pomimo tego, iż ukazują się już inne tytuły dedykowane literaturze dziecięcej, to rynek ten rozwija się tak intensywnie, że niezbędne są ciągle nowe narzędzia do jej badania³⁶. Detti wskazał trzy potencjalne grupy odbiorców czasopisma oraz nakreślił, jakie treści redakcja będzie im proponować. Opracowania teoretyczne, propozycje inicjatyw promujących czytelnictwo, informacje o nowościach na rynku wydawniczym – to propozycja dla bibliotekarzy. Redakcja deklarowała pomoc szkołom poprzez wskazywanie dróg nawiązywania współpracy z innymi instytucjami, gdzie dziecko ma możliwość kontaktu z książką (biblioteki, wydawcy, dom i in.) oraz zamieszczanie rozważań teoretycznych dotyczących pracy nauczyciela. Rodzice i inni dorośli, dzięki lekturze kwartalnika mieli poznać nowy model „domu”, miejsca gdzie dziecko przebywa od swych pierwszych dni i gdzie powinna rodzić się i rozwijać jego miłość do książek³⁷.

W strukturze czasopisma wyodrębniono dwa główne działy będące następstwem wytycznych redaktora naczelnego. Pierwszy gromadzi materiały o charakterze teoretycznym i naukowym. Wydzielono w nim m.in. sekcje: *Debate*, *Wystąpienia i wywiady*, *Strategie*, *Rozprawy i analizy*. Drugi dział, nazwany *Ragnatela* (Pajęczyna), skupia materiały mające za punkt odniesienia praktykę. *Le Schede*, *Le Collane* i *Gli Strumenti*, to sekcje zawierające recenzje i opisy nowości wydawniczych: książek dla dzieci i młodzieży; serii i cykli skierowanych do młodego czytelnika oraz opracowań o charakterze teoretyczno-naukowym z zakresu literaturoznawstwa, pedagogiki i psychologii, które mogą być inspiracją i źródłem wiedzy dla osób pracujących w sektorze edukacji. Z czasem poszerzono część przeznaczoną dla „praktyków”, zamieszczając rubryki: *Teoria w pracy* (pomysły, konспекty zajęć oraz zabaw literackich i edukacyjnych z dziećmi) i *Biblioteki*, gdzie opisywane są wartościowe inicjatywy biblioteczne z zakresu promocji czytelnictwa.

Komitet redakcyjny czasopisma składa się w znacznej mierze z badaczy zajmujących się literaturą dziecięcą, promocją czytelnictwa i rynkiem książki dla młodego odbiorcy, wśród nich są m.in. Silvia Blezza Picherle, Valentina de Propriis, Gianna Marrone i in. W 2007 roku Ermanno Detti oraz Bruno Cicconi, Alessandro Compagno, Antonio Leoni, którzy aktywnie uczestniczyli w tworzeniu koncepcji czasopisma, założyli stowarzyszenie *Centro di ricerca e documentazione „Il Pepeverde”* (Centrum badań i dokumentacji „Il Pepeverde”), zajmujące się rozpowszechnianiem informacji o literaturze dziecięcej poprzez wydawanie czasopism i tworzenie portali internetowych. W planach założycieli *Centro* [...] znajduje się także stworzenie archiwum ilustracji książkowych oraz uruchomienie mediateki

³⁵ Ermanno Detti (1939–) – dziennikarz, filolog i pisarz. Autor ważnych opracowań dotyczących literatury dziecięcej, przez wiele lat wykładał historię włoskiej ilustracji na uniwersytetach w Rzymie, Rimini i w Europejskiej Szkole Design'u.

³⁶ E. Detti, *Il editoriale*, „Il Pepeverde” 1999, nr 1, s. 4.

³⁷ Tamże, s. 5.

gromadzącej i udostępniającej materiały audiowizualne skierowane do młodego odbiorcy³⁸.

Il Pepeverde od pierwszego numeru jest kwartalnikiem, wydawanym w formacie A4 z pełnostronicową, barwną ilustracją na okładce. Jego warstwa graficzna, początkowo stosunkowo uboga (czarno-białe zdjęcia, wykorzystanie koloru tylko w niewielkim stopniu), z czasem wzbogaciła się i unowocześniła i nie odbiega od takich tytułów, jak *Andersen* i *LiBeR*.

Wrażenie pewnego dysonansu pozostawia lektura artykułu wstępnego zamieszczonego w pierwszym numerze oraz lektura kolejnych numerów czasopisma (także najnowszych, w których więcej miejsca poświęcono praktyce). Ermano Detti podkreślał, że celem istnienia *Il Pepeverde* nie będzie udostępnianie miejsca dla toczenia debat i dyskusji naukowych, że czasopismo ma być narzędziem przydatnym praktykom, ma dostarczać konkretnych informacji³⁹. Jednak artykuły zamieszczane na łamach periodyku są w znacznej mierze teoretyczne, opatrzone tabelami i wykresami (co jest rzadkością na łamach innych czasopism o podobnym formacie). Także na stronie internetowej czasopisma zamieszczono nieco odmienianą informację o jego odbiorcach: [*La rivista*] *destinata a docenti, bibliotecari, operatori culturali e genitori*⁴⁰ (Magazyn skierowany do badaczy, bibliotekarzy, działaczy kulturalnych i rodziców). Znaczące, że badacze – nie wymienieni w pierwszym tekście głównego redaktora – pojawiają się w tym zestawieniu na pierwszym miejscu, wyprzedzając bibliotekarzy, działaczy kulturalnych i rodziców, których umieszczono na końcu.

Hamelin

Historia *Hamelin* – najmłodszego włoskiego periodyku poświęconego rynkowi książki dziecięcej sięga 1996 roku, kiedy powstało stowarzyszenie o tej samej nazwie. Założyli je absolwenci Uniwersytetu w Bolonii, którzy pod kierunkiem profesora Antonio Faeti w Katedrze Literatury Dziecięcej pisali prace dyplomowe poświęcone tej tematyce. *Hamelin*, jest nawiązaniem do opowieści o Fleciście (Szczurolapie) z Hameln⁴¹. Emilio Varrà – jeden z założycieli stowarzyszenia – uzasadniał wybór nazwy tym, że w pełni oddaje ona ideę, że miasto pozbawione dzieci i dzieciństwa pozostaje bez przyszłości⁴².

³⁸ *Il Convitto Principe di Piemonte va in TV*, [online:] <http://www.inps.it/portale/default.aspx?itemdir=8925> [dostęp: 10.05.2015].

³⁹ E. Detti: *Il editoriale*, dz. cyt., s. 5.

⁴⁰ *La rivista*, [online:] <http://www.ilpepeverde.it/Index.html> [dostęp: 10.05.2015].

⁴¹ Antonio Faeti swoją najbardziej znaną rozprawę *Guardare le figure* rozpoczął cytatem z wiersza Roberta Browninga *The Pied Piper*. W jego rozważaniach flecistą z Hameln jest ilustrator, który uwodzi i oczarowuje dziecko zafascynowane odległymi obrazami, których nie jest w stanie w pełni zrozumieć i odczytać. (A. Faeti, *Guardare le figure*, Torino 2001, s. 10.)

⁴² E. Varrà, *Salvo chi legge*, rozm. przepr. E. Sarvieri, „IBC” 2010, nr 4 (XVIII), [online:] <http://rivista.abc.regione.emilia-romagna.it/xw-201004/xw-201004-a0003> [dostęp: 10.05.2015].

Stowarzyszenie Kulturalne Hamelin działa w Bolonii od stycznia 1996 roku, dążąc do stworzenia dwustronnej zależności między produkcją kulturalną, a pedagogiką i do zakorzenienia literatury dziecięcej w szerszym kontekście, w wyobraźni całej zbiorowości, z jej marzeniami i językami, którymi się posługuje (kinem, muzyką, komiksem, obrazem, multimediami itd.)⁴³. Ta myśl znalazła swoje odzwierciedlenie także w czasopiśmie, którego pierwszy numer ukazał się w kwietniu 2001 roku. *Hamelin. Storie figure pedagogia* (Hamelin. Historie, obrazy, pedagogika) skupia się na badaniu współczesnej literatury dziecięcej i opisywaniu jej jako fenomenu, będącego w ścisłym związku z innymi wytworami kultury. Czasopismo ukazuje się trzy razy w roku, każdy z numerów ma charakter monograficzny, wszystkie artykuły poświęcone są jednemu zagadnieniu, które redakcja uznaje za najbardziej palące, najciekawsze lub niedostrzegane przez innych badaczy. Temat numeru umieszczany jest w podtytule. Do tej pory wśród poruszanych zagadnień znalazły się m.in.: dojrzewanie, współczesna literatura historyczna dla młodego odbiorcy, płeć, dzieciństwo jako tabu, seksualizm, imigranci.

Przez 10 lat swego istnienia Hamelin ukazywał się z niezwykle barwną pełnowymiarową ilustracją na okładce, a od innych czasopism odróżniała go przede wszystkim forma zewnętrzna – kwadratowy kształt zeszytu. Zmiany nastąpiły wraz z pojawieniem się numeru 30. w 2012 roku. Redakcja *Hamelin* podjęła decyzję zupełnie inną niż redakcje pozostałych czasopism i zredukowała liczbę kolorów oraz zmieniła format, który uległ „standaryzacji” (czasopismo zyskało format zbliżony do B5). Na okładce zagościły oszczędne w formie ilustracje wykonywane przez adeptów sztuki ilustratorskiej. Do pracy nad czasopismem zapraszani są młodzi ilustratorzy, którym jako „wyzwanie” składana jest propozycja zilustrowania całego zeszytu, z nadzieją, że współpraca z Hamelin przyczyni się do rozwoju kariery twórcy. Redakcja częściowo odeszła też od publikowania jedynie zeszytów tematycznych. Charakter monograficzny zachowały dwa pierwsze numery ukazujące się każdego roku, trzeci – miał być „rocznikiem”, podsumowaniem całego roku. W artykule wstępnym przedstawiając idee przyświecające tworzeniu podsumowania, przedstawiciele redakcji napisali: naturalnie naszym celem nie jest punktualne dostarczenie informacji, ale zamysł, aby przesłać pewne sygnały: jaka jest aktualna sytuacja? Jak ją można odczytać? Jakie kwestie są najpilniejsze? Jakie są powieści, książki obrazkowe, komiksy i filmy najważniejsze w minionym roku?⁴⁴

U progu XXI wieku, w czasach, gdy wszystkie media (także specjalistyczne periodyki) prześcigają się w błyskawicznym tworzeniu informacji i równie szybkim dostarczaniu jej do użytkownika, Hamelin postanawia się zatrzymać, aby utrwalić uciekającą chwilę, wychwycić załączki nowych idei, które być może za jakiś czas wpłyną na poglądy nowego pokolenia.

⁴³ *Hamelin Associazione Culturale. Curriculum*, [online:] <http://www.istitutocomprendivoilbono.it/wp-content/uploads/2009/10/hamelin-cv.doc> [dostęp: 10.05.2015].

⁴⁴ *Editoriale*, „Hamelin” 2012, nr 30, s. 3.

Podsumowanie

Ożywienie w segmencie literatury dziecięcej, które rozpoczęło się we Włoszech w latach 50. XX wieku, z mniejszą i większą intensywnością trwało przez kolejne dziesięciolecia i po części, trwa do dziś. Na nieustannie zwiększającą się liczbę tytułów, nowych wydawnictw, inicjatyw związanych z czytelnictwem dzieci, badacze i twórcy reagowali tworzeniem ośrodków, centrów i stowarzyszeń, które skupiały osoby zainteresowane książką w rękach młodego czytelnika. Czasopisma, które w każdym dziesięcioleciu powstawały przy bibliotekach i innych instytucjach, zazwyczaj miały realizować dwa główne cele: przedstawienie wszystkim zainteresowanym problematyką literatury dziecięcej własnego punktu widzenia na zagadnienia z nią związane i/lub dostarczenie narzędzi badaczom i praktykom. W niniejszym artykule przedstawione zostały najważniejsze czasopisma, o największym zasięgu, które naukowcy i praktycy polecali sobie wzajemnie, jako cenne źródło informacji. Do roku 2012, grupę siedmiu czasopism (*LG Argomenti*, *Pagine Giovani*, *Andersen*, *LiBeR*, *Sfogliolibro*, *Il Pepeverde*, *Hamelin*), badacze określali mianem *pleiadi – sette sorelle* (plejady – siedem sióstr), „gwiazd” które rozświetlają i wskazują właściwy kierunek. Zawieszenie wydawania w 2012 roku *Sfogliolibro* wzbudziło zaniepokojenie w środowisku i zdawało się być sygnałem, że we współczesnym świecie, specjalistyczne czasopisma są formatem, na który nie ma miejsca i który już nie spotyka się z zainteresowaniem odbiorców czerpiących informację z innych – szybszych – źródeł. Czy jest jakiś sposób ratunku? Być może właściwą drogę obrała redakcja *Hamelin*, która zatrzymała się, wycofała z wyścigu z mediami elektronicznymi, zdecydowała się skupić na tym, co jest jednym z celów periodyków specjalistycznych – na refleksji nad opisywanymi zagadnieniami, nad zjawiskami i „fenomenami”, które rozbłyskują nagle, aby równie szybko się „wypalić” i zostać szybko zapomniane. *Hamelin* ma szansę utrwalić te kulturalne „meteoryty” i jednocześnie zostać prekursorem, wyznaczyć nowy kierunek w rozwoju czasopism specjalistycznych. Czy to kierunek właściwy? Czas pokaże.

Tab. 1. Zestawienie najważniejszych danych dotyczących czasopism omówionych w artykule

	LG Argomenti	Pagine Giovani	Andersen	LiBeR	Il Pepeverde	Hamelin
Data ukazania się pierwszego numeru	1965 – // <i>Minuzolo</i> 1976 – zmiana nazwy	1970	1982	1988	1999	2001
Instytucja/organizacja powiązana z czasopiśmiennictwem	Biblioteca Internazionale per Ragazzi „Edmondo De Amicis”	Gruppo di Servizio per la Letteratura Giovanile	–	Biblioteca Gianni Rodari	Gmina Anagni i Biblioteca Civica	Associazione Culturale Hamelin
Siedziba redakcji	Genoa	Rzym	Genoa	Campo Bisenzio	Anagni	Bolonia
Liczba zeszytów w roku	4	4	11	4	4	3
Sposób dystrybucji	Prenumerata i pojedyncze numery w wybranych księgarniach	Prenumerata	Prenumerata	Prenumerata i pojedyncze numery w wybranych księgarniach	Prenumerata	Prenumerata i pojedyncze numery w wybranych księgarniach
Cena	Prenumerata papierowa: 30 euro, cyfrowa: 20 euro Pojedynczy zeszyt papierowy: 8 euro, cyfrowo: 4 euro	30 euro	69 euro	44 euro Zeszyt: 15 euro	35 euro	30 euro Zeszyt: 8 euro
Wersja cyfrowa czasopisma	Od 2014 roku Kindle i epub – odpłatnie	W plikach pdf nieodpłatnie spisy treści i artykuły wstępne	Kilka wybranych artykułów dostępnych nieodpłatnie przez stronę WWW	Na stronie WWW nieodpłatnie dostępne recenzje (także archiwalne) i artykuły o działalności bibliotek	Zeszyty sprzed 2013 roku dostępne w plikach pdf. Cena pojedynczego zeszytu: 2,5 euro	Na stronie internetowej spisy treści i artykuły wstępne w plikach pdf.
Adres strony internetowej	Lgargomenti.it	Gruppoletteraturagiovane.it	Andersen.it	Liberweb.it	Ilpepeverde.it	Hamelin.net

Źródło: opracowanie własne

Bibliografia

- Archinto R., *Perché un libro illustrato per bambini?*, [w:] *Raccontare ancora. La scrittura e l'editoria per ragazzi*, red. S. Blezza Picherle, Milano 2007, s. 251–262.
- Bartolini D., Pontegobbi R., *Rapporto sull'editoria per ragazzi*, „LiBeR” 2014, nr 104, s. 44.
- Belotti M., *Editoriale*, „Sfogliabro. La biblioteca dei ragazzi. Supplemento di Biblioteche oggi” 2012, nr 12, s. 2.
- Bernardinis A. M., *Storia e struttura del “Settore di Ricerca sulla Pedagogia della Lettura e Letteratura Giovanile” dell'Università di Padova*, „History of Education & Children's Literature” 2006, vol. I, no 2, 2006, s. 417–428.
- Bleza Picherle S., *È lo stile che fa la differenza*, [w:] *Raccontare ancora. La scrittura e l'editoria per ragazzi*, red. S. Blezza Picherle, Mediolan 2007, s. 191–222.
- Boero P., de Luca C., *La letteratura per l'infanzia*, Roma–Bari 2006.
- Boero P., *La sfida della scrittura: un trentennio di autori per l'infanzia* [w:] *Raccontare ancora. La scrittura e l'editoria per ragazzi*, red. S. Blezza Picherle, Milano 2007, s. 183–190.
- Bressan T., *La critica*, [w:] *Dove va la letteratura giovanile?*, red. S. Blezza, L. Sossi, Triest 1987, s. 33–40.
- Camicia C., *Trent'anni di „Pagine Giovani”*, „Pagine Giovani” 2007, nr I–III (131), s. 3.
- Cassini M., *„La mia biblioteca nel blu dipinto di blu”*, rozm. przepr. F. Rotondo, “La Stampa. Tutto Libri” 2011, nr 1758, s. 11.
- Cassini M., *Un orco in biblioteca...*, rozm. przepr. F. Langella, “Il nuovo schedario”, [online:] <http://www.marinocassini.it/salottoLangella.htm> [dostęp: 10.05.2015].
- Detti E., *Il editoriale*, „Il Pepeverde” 1999 nr 1, s. 4.
- Fava S., *Percorsi critici di letteratura per l'infanzia tra le due guerre*, Milano 2004, s. 325.
- Hamelin Associazione Culturale. *Curriculum*, [online:] <http://www.istitutocomprensivo-ilbono.it/wp-content/uploads/2009/10/hamelin-cv.doc> [dostęp: 10.05.2015].
- Rodari G., *Grammatica della fantasia. Introduzione all'arte di inventare storie*, San Dorglio della Valle 2010, s. 9–10.
- Roveda A., *Le panorama de la littérature de jeunesse en Italie aujourd'hui*, [online:] http://www.anselmoroveda.com/COLLOQUE_3_DEC_2009_Roveda_MARSEILLE.pdf [dostęp: 10.05.2015].
- Roveda A., *Osservatorio Andersen*, „Strade Magazine” 2013, nr 4, [online:] <http://strade-magazine.it/2013/03/21/osservatorio-andersen/> [dostęp: 10.05.2015].
- Storia del servizio bibliotecario*, [online:] <http://www.comune.campi-bisenzio.fi.it/flex/cm/pages/ServeBLOB.php/L/IT/IDPagina/1500> [dostęp: 10.05.2015].
- Varrà E., *Salvo chi legge*, rozm. przepr. E. Sarvieri, „IBC” 2010, nr 4 (XVIII), [online:] <http://rivista.ibc.regione.emilia-romagna.it/xw-201004/xw-201004-a0003> [dostęp: 10.05.2015].
- Volpi D., *“Il Gruppo di Servizio per la Letteratura Giovanile”. Animazione culturale per la lettura e per il libro*, “Proposte Educativa” 1992, nr 3, s. 50.

Drafts on the contemporary Italian magazines devoted to children literature (Italian children literature in the second half of the 20th century)

Abstract

The article describes the most important contemporary Italian magazines devoted to literature and book for the youngest reader. The main aim of this elaboration is to present the richness and diversity, as well as history of this segment of the Italian press market. In 2015 on the Apennine Peninsula there are 6 periodicals available nationwide, the oldest one of which exists continuously for 50 years, and many others stopped appearing in this period. The study used the annals of the described magazines, Internet websites of the periodicals and elaborations on the history of children's literature. The introduction presents the facts from the history of Italian children's literature starting from 1950s, then there is a short presentation of each magazine. There is a synthetic description of their origins, aims, functions and contents and setup. In the description emphasis was put on presenting the distinguishing features of each magazine. Attention was also paid to the activity of the institutions and people that initiated and directed the magazines. The most important information on each described periodical were included in a table positioned at the end of the article.

Key words: Italian magazines, children literature magazines, children literature, Italy

Agnieszka Maroń
Silesia University. Philology Department
Institute of Library Studies and Science Information
Reader and Information Culture Office